

SMURTO PRIEŠ LBT MOTERIS IR NEBINARINĖS LYTINĖS TAPATYBĖS ASMENIS PATIRČIŲ ANALIZĖ.

TYRIMO ATASKAITA

2026

Ši tyrimo ataskaita parengta įgyvendinant projektą „Matomos (-i) ir girdimos (-i): atsakas smurtui lyties pagrindu LBT moterų bei nebinarinės lytinės tapatybės asmenų atžvilgiu“ (Nr. GR-001-LT).

Projektu siekiama prisidėti prie saugesnės ir įtraukesnės visuomenės kūrimo bei stiprinti pagalbos mechanizmus LBT moterims, patiriančioms smurtą dėl lyties.

**Finansuoja
Europos Sąjunga**

Finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Europos Komisijos požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei Europos Komisija negali būti laikoma už juos atsakinga.

TURINYS

1. Įvadas	4
2. Tyrimo metodologija	5
3. Respondentų profilis	6
4. Smurto paplitimas ir pagrindinės formos	8
5. Nesaugumo patirtys skirtingose aplinkose	10
6. Smurto atpažinimas ir emocinis poveikis	12
7. Pagalbos paieška ir institucinis pasitikėjimas	14
8. Pagrindinės tyrimo išvados	16
9. Rekomendacijos	18

1. ĮVADAS

Smurtas dėl lyties ir seksualinės orientacijos Lietuvoje išlieka viena mažiausiai matomų, tačiau reikšmingų žmogaus teisių problemų. Lesbietės, biseksualios moterys bei nebinarinės lytinės tapatybės asmenys dažnai susiduria su daugialype diskriminacija, kuri pasireiškia tiek viešajame, tiek privačiame gyvenime. Nepaisant didėjančio LGBT bendruomenės matomumo, nemaža dalis šių asmenų vis dar patiria nesaugumą, stigmatizaciją, socialinį spaudimą ir įvairias smurto formas.

Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti LBT moterų ir nebinarinės lytinės tapatybės asmenų patiriamo smurto formas, identifikuoti dažniausiai pasitaikančią nesaugią aplinką, įvertinti pagalbos prieinamumą bei institucijų vaidmenį. Tyrimas taip pat siekia atskleisti, kaip respondentės suvokia smurtą, kokį poveikį jis daro jų emocinei ir socialinei gerovei bei kokių pokyčių jos tikisi iš valstybės institucijų ir visuomenės.

Tyrimo rezultatai rodo, kad smurtas prieš LBT moteris ir nebinarinės lytinės tapatybės asmenis dažnai nėra pavienis incidentas. Daugelis respondenčių kalba apie nuolatinį nesaugumo jausmą, ilgalaikį emocinį spaudimą bei poreikį nuolat vertinti savo aplinką ir elgesį siekiant išvengti galimų neigiamų reakcijų.

Viena interviu dalyvė šią nuolatinę įtampą apibūdino taip: „Jaučiausi labai nesaugi dėl aplinkinių požiūrio, stereotipų, išankstinių nusistatymų, manęs matymo kaip mažiau vertos dėl to, jog esu moteris.“

2. TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrime buvo taikomi mišrūs metodai, derinant kiekybinę anoniminę apklausą ir kokybinius pusiau struktūruotus interviu. Toks metodologinis derinys leido ne tik identifikuoti bendras tendencijas, bet ir giliau suprasti individualias patirtis bei jų emocinį ir socialinį kontekstą.

Anoniminėje apklausoje dalyvavo 247 respondentės. Apklausos duomenys buvo renkami internetu, užtikrinant respondenčių anonimiškumą ir konfidencialumą. Klausimyną sudarė klausimai apie patirtą smurtą, saugumo jausmą skirtingose aplinkose, santykį su institucijomis, pagalbos paiešką bei diskriminacijos formas.

Papildomai buvo atlikta 10 pusiau struktūruotų interviu su lesbietėmis, biseksualiomis moterimis ir nebinarinės lytinės tapatybės asmenimis. Interviu metu buvo analizuojamos respondenčių gyvenimo patirtys, santykis su aplinka, smurto atpažinimo procesas, emocinis poveikis ir pagalbos paieškos patirtys.

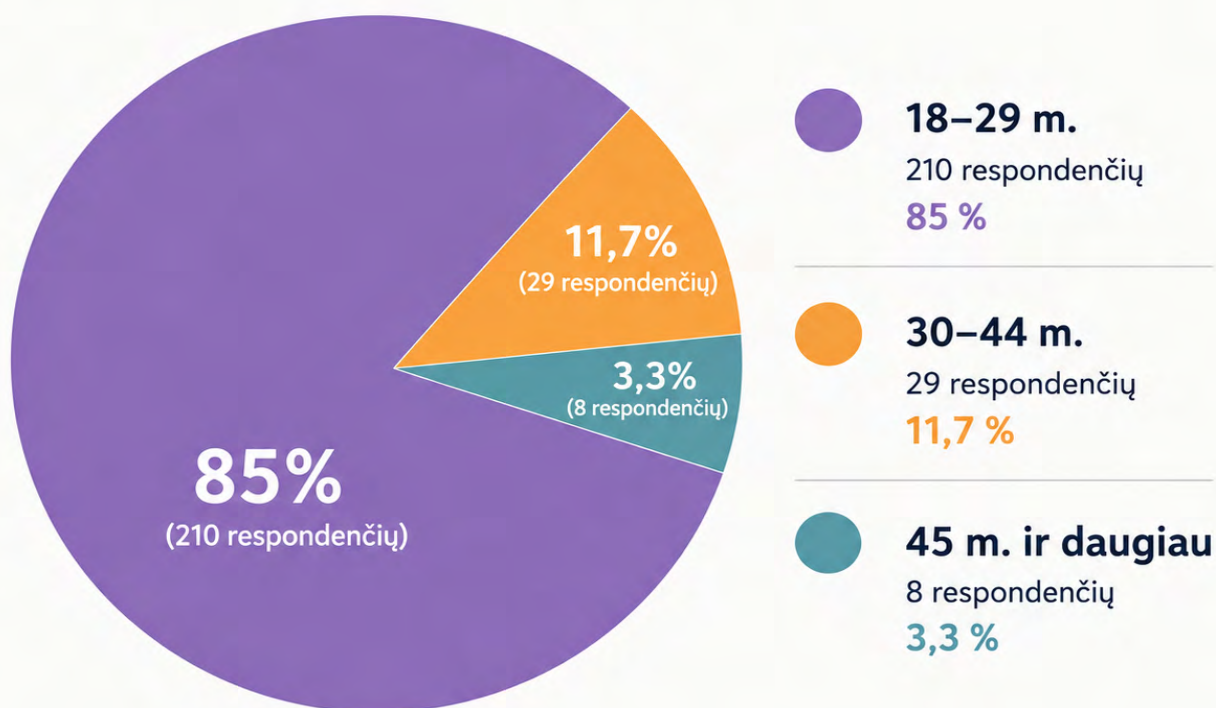
Tyrimo metu smurtas buvo suprantamas plačiai – analizuotos fizinio, psichologinio, seksualinio, ekonominio ir kibernetinio smurto formos, taip pat seksualinis priekabiavimas, persekiojimas ir emocinis spaudimas.

3. RESPONDENTŲ PROFILIS

Didžiausią apklausos respondenčių dalį sudarė jaunesnio amžiaus LGBT bendruomenės narės. 18–29 metų amžiaus grupėje buvo 210 respondenčių, tai sudaro 85 proc. visų tyrimo dalyvių. 30–44 metų grupę sudarė 29 respondentės, arba 11,7 proc., o vyresnės nei 45 metų respondentės sudarė mažesnę dalį.

RESPONDENČIŲ AMŽIAUS PASISKIRSTYMAS

Iš viso apklausoje dalyvavo 247 respondentės.

Didžiąją apklausos respondenčių dalį sudarė jaunesnio amžiaus LGBT bendruomenės narės.

Didžiąją apklausos dalyvių dalį sudarė lesbietės ir biseksualios moterys, tačiau reikšminga tyrimo imties dalis – ir nebinarinės lytinės tapatybės asmenys. Dalis respondenčių save apibūdino kaip queer, panseksualias arba lyties kategorijų vengiančias asmenybes.

Interviu atskleidė labai skirtingas gyvenimo patirtis. Kai kurios respondentės pasakojo augusios palaikančioje aplinkoje ir jautusios didesnę saugumą, tuo tarpu kitos kalbėjo apie ilgalaikį slėpimąsi ir emocinį spaudimą.

Viena respondentė pažymėjo: „Visada galvojau, kad man kažkas negerai yra, negali taip būti.“

Kita respondentė kalbėjo apie gyvenimą mažesniame mieste ir nuolatinį poreikį prisitaikyti prie konservatyvios aplinkos: „Stengiausi būti pilka pelyte, kad nesulaukčiau dar daugiau užgauliojimo.“

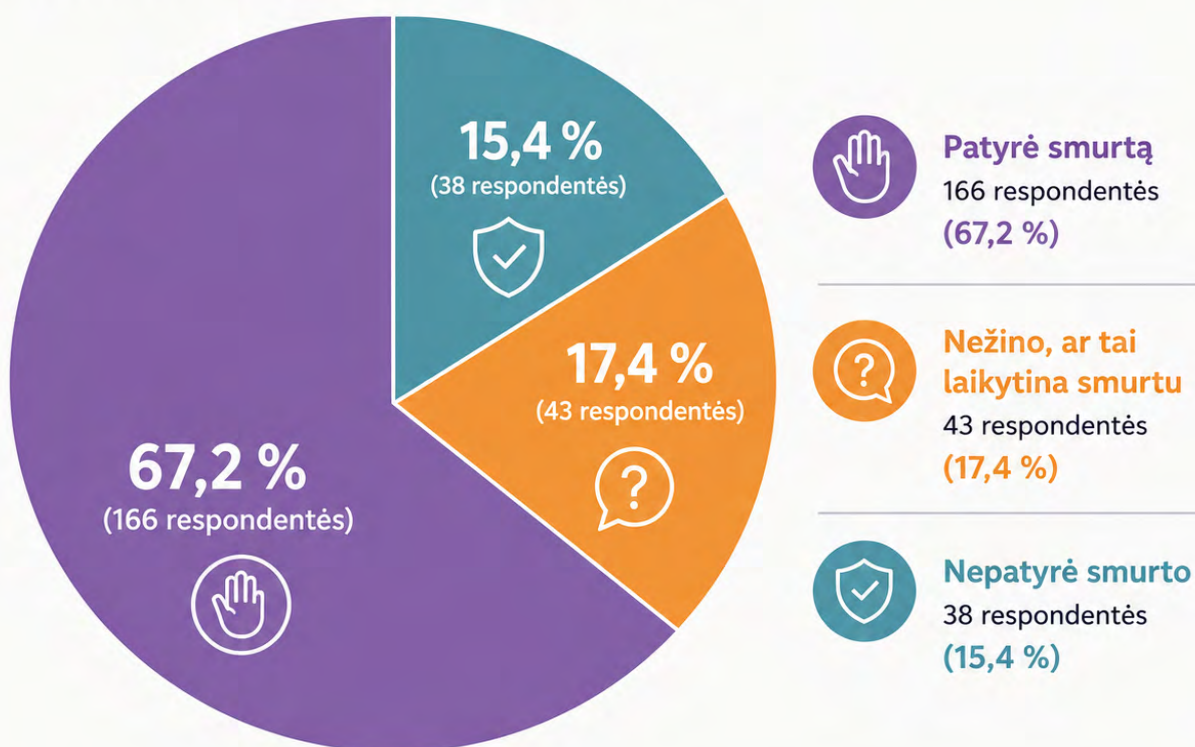

4. SMURTO PAPLITIMAS IR PAGRINDINĖS FORMOS

Apklausoje rezultatai rodo itin aukštą smurto paplitimą tarp respondentų. Iš viso 166 respondentės, arba 67,2 proc. visų apklausoje dalyvių, nurodė patyrusios smurtą. Dar 43 respondentės, arba 17,4 proc., pažymėjo nesančios tikros, ar jų patirtos situacijos gali būti laikomos smurtu. Tik 38 respondentės, arba 15,4 proc., nurodė neturėjusios smurto patirties.

SMURTO PAPLITIMAS TARP RESPONDENČIŲ

Iš viso apklausoje dalyvavo 247 respondentės.

Daugiau nei du trečdaliai (67,2 %) respondentų nurodė patyrusios smurtą, o beveik penktadalis (17,4 %) nėra tikros, ar jų patirtos situacijos gali būti laikomos smurtu.

Šie duomenys rodo ne tik didelį patirto smurto mastą, bet ir tai, kad daugeliui respondenčių sudėtinga atpažinti tam tikras smurto formas, ypač kai kalbama apie emocinį spaudimą, manipuliaciją ar seksualinį priekabiavimą.

Dažniausiai minima smurto forma buvo psichologinis smurtas. Apklauso duomenimis, daugiau nei pusė smurtą patyrusių respondenčių nurodė susidūrusios su emociniu spaudimu, menkinimu, manipuliacija arba nuolatinio tapatybės neigimu. Respondentės pasakojo apie žeminančius komentarus, emocinį spaudimą ir diskriminaciją tiek artimoje aplinkoje, tiek viešajame gyvenime.

Viena respondentė teigė: „Sunkiausia būdavo suprasti psichologinį smurtą, nes žmonės dažnai gebėjo jį maskuoti po frazėmis „noriu tau gero“ arba „čia tik juokelis“.“

Interviu dalyvės taip pat dažnai pabrėžė, kad psichologinis smurtas ilgą laiką nebuvo suvokiamas kaip smurtas. Kita respondentė kalbėjo apie ilgalaikį partnerės emocinį spaudimą ir pažymėjo, kad tik po daugelio metų suprato gyvenusi smurtiniuose santykiuose.

Seksualinį smurtą ar seksualinį priekabiavimą nurodė patyrusios reikšminga dalis respondenčių. Daugiau nei trečdalis apklaustos dalyvių pažymėjo susidūrusios su seksualizuotais komentarais, nepageidajamu seksualiniu dėmesiu arba spaudimu santykiuose.

Viena respondentė pasakojo: „Būnant santykiuose užsiėmimas seksu vykdavo net tada, kai to nenorėjau.“

Kibernetinis smurtas buvo viena dažniausiai minimų problemų. 126 respondentės, arba 51 proc. apklaustos dalyvių, nurodė patyrusios priekabiavimą internete. Respondentės pasakojo apie neapykantos komentarus, seksualinio pobūdžio žinutes, grasinimus ir agresyvų elgesį socialiniuose tinkluose.

Viena respondentė pažymėjo: „Labiausiai nesaugiai jaučiuosi internete. Gavau daug asmeninių įžeidžių žinučių ir grasinimų.“

Nebinarinės lytinės tapatybės respondentai dažnai susidūrė su verbaliniu smurtu ir savo tapatybės neigimu. Jie kalbėjo apie nuolatinis klausimus dėl jų lyties, žeminančius komentarus ir aplinkinių poreikį „priskirti“ jas konkrečiai lyčiai.

Viena respondentė atviravo: „Dažniausias komentaras – „tai tu berniukas ar mergaitė?“

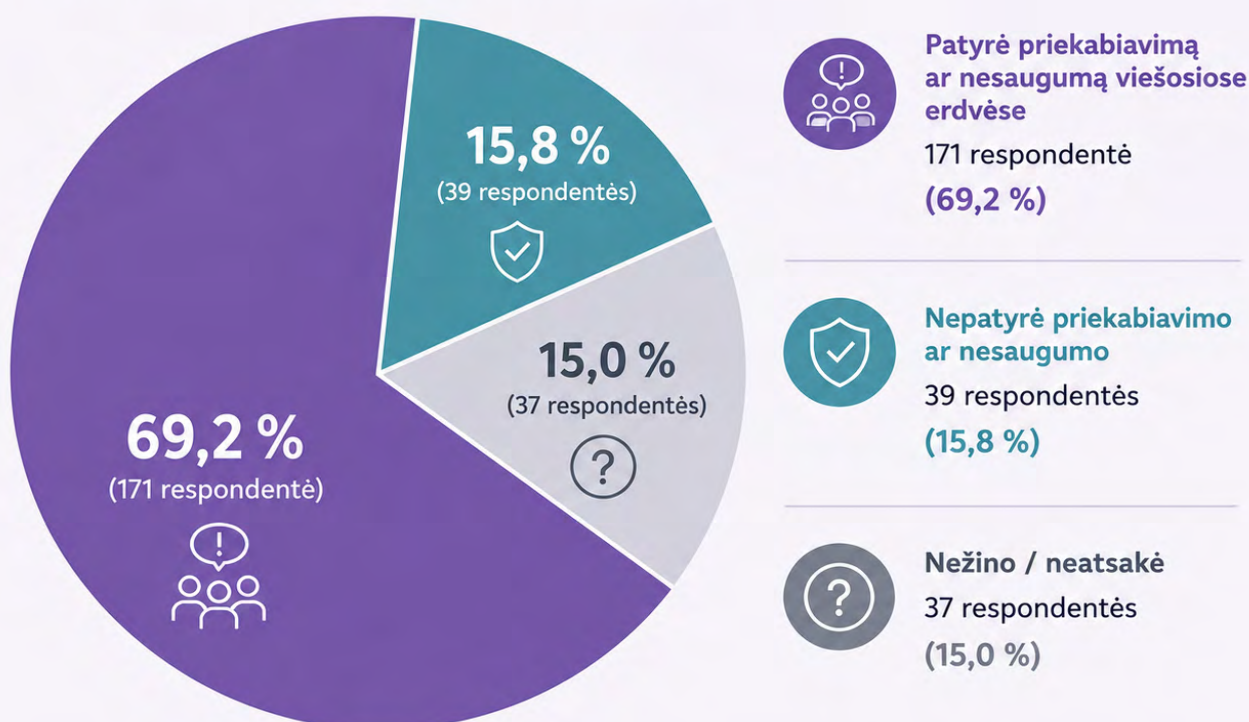
5. NESAUGUMO PATIRTYS SKIRTINGOSE APLINKOSE

Tyrimas atskleidė, kad nesaugumo jausmas daugeliui respondenčių yra kasdienė patirtis.

171 respondentė, arba 69,2 proc. apklausos dalyvių, nurodė patyrusios priekabiavimą ar nesaugumą viešosiose erdvėse. Tik 39 respondentės, arba 15,8 proc., teigė tokios patirties neturėjusios.

PRIEKABIAVIMAS IR NESAUGUMAS VIEŠOSIOSE ERDVĖSE

Iš viso apklausoje dalyvavo 247 respondentės.

Daugiau nei du trečdaliai (69,2 %) respondenčių viešosiose erdvėse jaučiasi nesaugiai arba yra patyrusios priekabiavimą.

Viešosios erdvės buvo viena dažniausiai minimų nesaugių vietų. Respondentės kalbėjo apie baimę viešai demonstruoti artumą su partnere, dėvėti LGBT simboliką ar atvirai kalbėti apie savo tapatybę.

Viena respondentė teigė: „Kai eini susikibus rankom su kita mergina, žmonės žiūri. Jaunystėje tai labai veikdavo.“

Kita respondentė pasakojo: „Žiauriai nesaugu buvo net išeiti į lauką su vaivorykštės spalvų skėčiu.“

Internetas respondentėms taip pat dažnai buvo nesaugumo šaltiniu. Daugiau nei pusė apklausos dalyvių nurodė susidūrusios su neapykantos komentarais, seksualiniu priekabiavimu ar grasinimais socialiniuose tinkluose.

Darbo aplinka daliai respondenčių taip pat kėlė įtampą. 41 proc. apklausos dalyvių pažymėjo vengiančios atskleisti savo seksualinę orientaciją ar lytinę tapatybę darbe dėl galimų neigiamų pasekmių.

Mokykloje ir studijų aplinkoje respondentės dažnai susidūrė su patyčiomis, socialiniu atstūmimu ir spaudimu slėpti savo tapatybę.

Viena respondentė teigė: „Mokykloj daug žmonių kankinasi nuo tokio mąstymo. Reikėjo daugiau žmonių, kurie būtų pasakę, kad tai nėra nenormalu.“

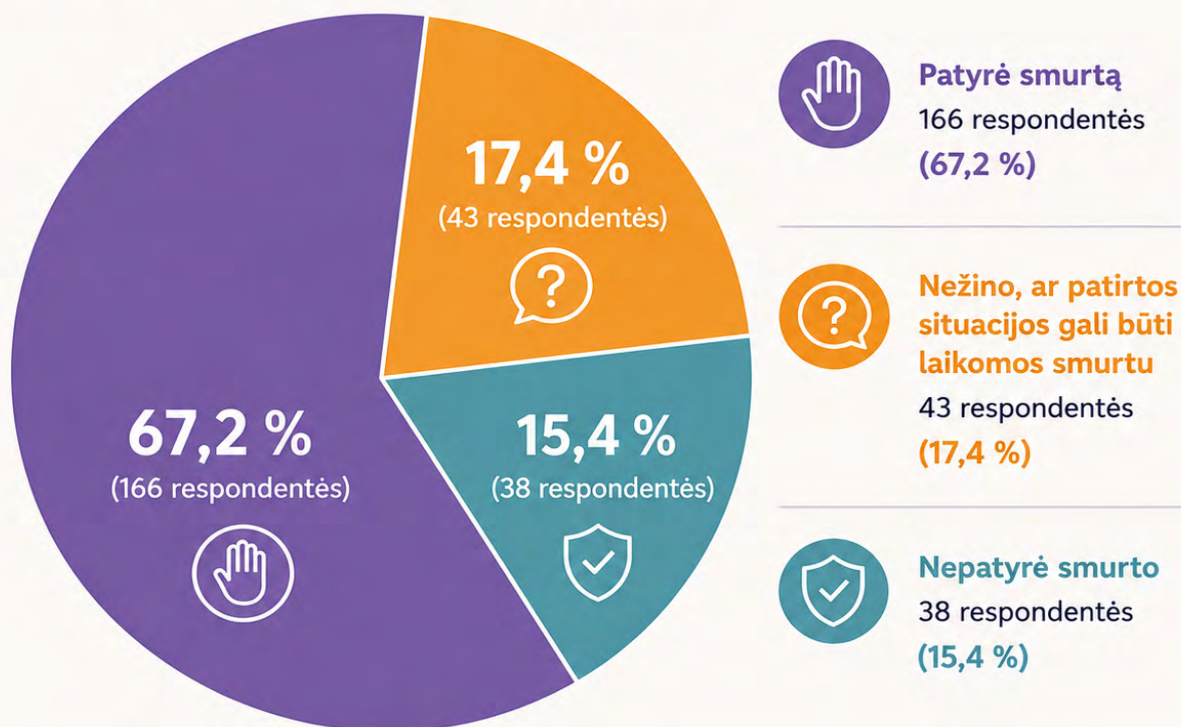
6. SMURTO ATPAŽINIMAS IR EMOCINIS POVEIKIS

Viena svarbiausių tyrimo įžvalgų – daugelis respondenčių smurtą atpažino tik po ilgesnio laiko.

43 respondentės, arba 17,4 proc. apklausos dalyvių, pažymėjo nesančios tikros, ar jų patirtos situacijos gali būti laikomos smurtu. Tai rodo, kad tam tikros smurto formos, ypač emocinis ar seksualinis spaudimas, dažnai yra normalizuojamos.

NEŽINO, AR PATIRTOS SITUACIJOS GALI BŪTI LAIKOMOS SMURTU

Iš viso apklausoje dalyvavo 247 respondentės

43 respondentės (17,4 %) nėra tikros, ar jų patirtos situacijos gali būti laikomos smurtu. Tai rodo, kad tam tikros smurto formos, ypač emocinis ar seksualinis spaudimas, dažnai yra normalizuojamos.

Respondentės kalbėjo apie kaltės, gėdos, „nešvarumo“ ir savęs nuvertinimo jausmus. Dalis jų ilgą laiką jautė, kad su jomis „kažkas negerai“, ypač paauglystėje.

Viena respondentė prisiminė: „Po įvykių lydėdavo didelis kaltės, gėdos ir „nešvarumo“ jausmas.“

Kai kurios respondentės pabrėžė, kad ilgalaikis emocinis spaudimas turėjo reikšmingą poveikį jų savivertei ir psichologinei būsenai. Buvo minimos nerimo būsenos, emocinis išsekimas, socialinis atsitraukimas ir nuolatinis budrumas.

Viena respondentė teigė: „Aš save į pavojų statau, bet prisiimu tai, nes noriu parodyti kitiems žmonėms, kad su manimi yra saugu.“

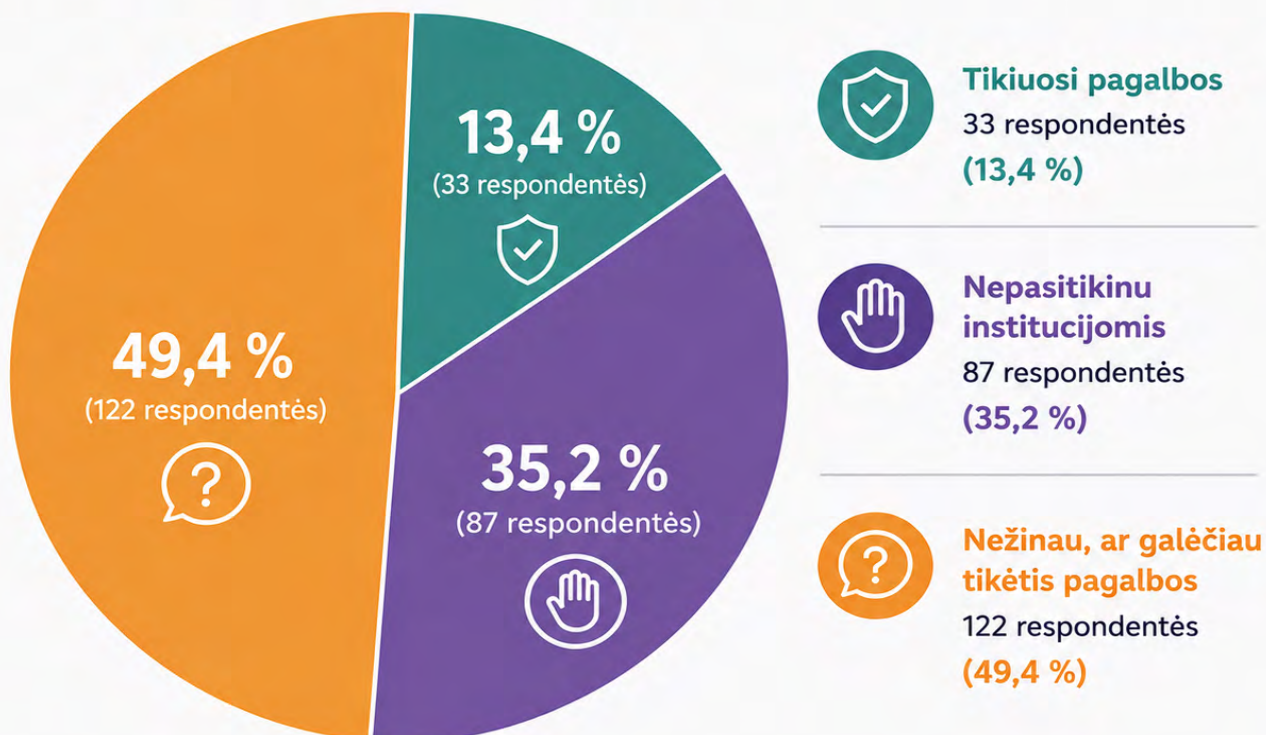
7. PAGALBOS PAIEŠKA IR INSTITUCINIS PASITIKĖJIMAS

Tyrimo rezultatai rodo reikšmingą respondenčių nepasitikėjimą institucijomis.

Tik 33 respondentės, arba 13,4 proc., nurodė tikinčios, kad smurto atveju sulauktų tinkamos pagalbos. Tuo tarpu 87 respondentės, arba 35,2 proc., aiškiai nurodė nepasitikinčios institucijomis. Dar 122 respondentės, arba 49,4 proc., pažymėjo nesančios tikros, ar galėtų tikėtis tinkamos pagalbos.

AR TIKITE, KAD SMURTO ATVEJU SULAUKTUMĖTE TINKAMOS PAGALBOS?

Iš viso apklausoje dalyvavo 247 respondentės.

Daugiau nei pusė (49,4 %) respondenčių nėra tikros, ar sulauktų tinkamos pagalbos, o daugiau nei trečdalis (35,2 %) aiškiai nepasitiki institucijomis.

Šie duomenys rodo gilų institucinio pasitikėjimo trūkumą ir baimę, kad LGBT asmenų patirtys gali būti nuvertintos arba nesuprastos.

Dalis respondenčių nesikreipė pagalbos dėl baimės būti nesuprastoms arba stigmatizuotoms. Kai kurios pažymėjo, kad net artimiausiems žmonėms ilgą laiką nepasakojo apie savo patirtis.

Viena respondentė teigė: „Nebuvau tikra, ar mano šeima priimtų mane tokią, kokia esu.“

Interviu dalyvės dažnai įvardijo terapiją kaip vienintelę saugią pagalbos formą.

Viena respondentė pažymėjo: „Terapija buvo vienintelė vieta, kur jaučiausi pakankamai saugiai kalbėti apie savo patirtį.“

8. PAGRINDINĖS TYRIMO IŠVADOS

Tyrimas parodė, kad smurtas prieš LBT moteris ir nebinarinės lytinės tapatybės asmenis Lietuvoje yra plačiai paplitusi ir daugialypė problema.

67,2 proc. respondenčių nurodė patyrusios smurtą, o daugiau nei pusė apklausos dalyvių susidūrė su kibernetiniu smurtu arba priekabiavimu internete. 69,2 proc. respondenčių jautėsi nesaugiai viešosiose erdvėse.

SMURTO IR NESAUGUMO PATIRTYS TARP RESPONDENČIŲ

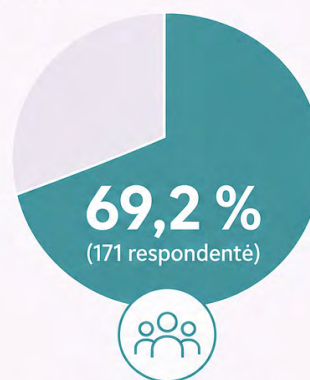
Iš viso apklausoje dalyvavo 247 respondentės.

Respondenčių nurodė patyrusios **smurtą**.

Apklausoje dalyvių susidūrė su **kibernetiniu smurtu** arba priekabiavimu internete.

Respondenčių jautėsi **nesaugiai** viešosiose erdvėse.

Didžioji dauguma respondenčių patiria **smurtą**, nesaugumą tiek **internetu**, tiek **viešosiose erdvėse**. Tai rodo sistemingą diskriminacijos ir smurto problemą, reikalaujančią skubių sprendimų ir efektyvios pagalbos.

Dažniausiai pasitaikanti smurto forma yra psichologinis smurtas, tačiau reikšmingą vietą užima ir seksualinis priekabiavimas, kibernetinis smurtas bei diskriminacija.

Nesaugumo jausmas respondentėms dažnai tampa nuolatine kasdienybės dalimi. Daugelis jų koreguoja savo elgesį viešojoje erdvėje, slepia savo tapatybę arba vengia tam tikros aplinkos siekdamos apsisaugoti nuo galimų neigiamų reakcijų.

Tyrimas taip pat atskleidė žemą pasitikėjimą institucijomis ir pagalbos sistemomis. Tik 13,4 proc. respondenčių mano, kad smurto atveju sulauktų tinkamos pagalbos.

9. REKOMENDACIJOS

Tyrimas rodo, kad būtina stiprinti specialistų kompetencijas dirbant su LGBT bendruomene, ypač smurto prevencijos ir pagalbos srityje.

Policijos pareigūnai, socialiniai darbuotojai, psichologai, pedagogai ir sveikatos priežiūros specialistai turėtų būti sistemingai mokomi atpažinti specifines LBT moterų ir nebinarinių asmenų patirtis bei užtikrinti jautrų reagavimą.

Svarbu plėsti nemokamos psichologinės pagalbos prieinamumą ir kurti saugias bei anonimiškas pagalbos formas. Tyrimas rodo, kad daugeliui respondenčių emocinė pagalba yra sunkiai pasiekama arba neatrodo pakankamai saugi.

Taip pat būtina aktyviau kovoti su neapykantos kalba ir kibernetiniu smurtu. Socialinių tinklų platformose bei viešajame diskurse turėtų būti nuosekliai reaguojama į diskriminaciją skatinančius komentarus, grasinimus ir seksualinį priekabiavimą.

Švietimo sistemoje svarbu stiprinti įtraukaus ugdymo principus ir užtikrinti, kad jauni LGBT žmonės turėtų daugiau palaikymo bei matomų pozityvių pavyzdžių.

Ilgalaikėje perspektyvoje būtina didinti LGBT bendruomenės matomumą, stiprinti žmogaus teisių švietimą ir kurti aplinką, kurioje LBT moterys bei nebinarinės lytinės tapatybės asmenys galėtų jaustis saugūs tiek viešajame, tiek privačiame gyvenime.

